

Tolnai Ottó: Világítótorony eladó.
Festettvíz-próza

Emanuel Vidović: Lagúna

Az elbeszélésmód sajátosságai és
az Adria toposza Tolnai Ottó
VILÁGÍTÓTORONY ELADÓ
Festettvízpróza című
utazáskönyvében

**Kötelezők emelt szinten II. Konferencia magyartanároknak
Károli Gáspár Református Egyetem, 2018. március 24.**

**Dr. Ladányi István
Pannon Egyetem
Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar
Irodalom- és Kultúratudományi Intézet**

Tolnai Ottó (1940, Magyarakanizsa)

- Irodalomtörténeti kontextusok:
  - neoavantgárd: „kísérlet” (formák, műfajok, művészeti ágak, művészetén kívüli életszférák összenyitása a művészettel)
  - „kisebbségi” irodalom (Jugoszlávia, Szerbia, Vajdaság)
  - Az Új Symposion folyóirat (1965–1971?; –1983; –1992)
- Visszatérő témák, motívumok az életműben (különböző műfajokban)
  - Pl. A tenger, különösen az Adria (kék, azúr, só, gyöngy, folyódelta...)
  - A formátlanság motívumai: karfiol, csicsóka; liszt, gipsz, por...

Rizóma

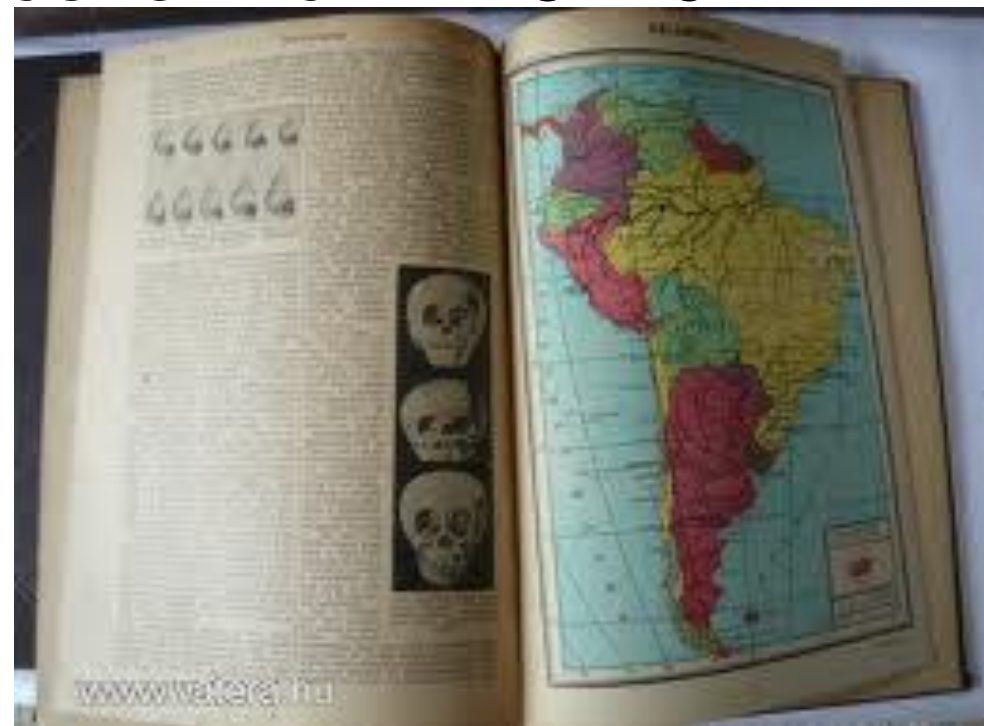
Rizóma

Gilles Deleuze – Félix Guattari: Rizóma. = Ex Symposion, 1996 (Fű-fa tematikus szám, Gyimesi Tímea fordítása)

http://exsymposion.hu/index.php?tbid=article_page_surfer&csa=load_article&rw_code=rizoma_259

Rizóma formájú könyv, szabálytalanul indázó hálózat, csomósodási pontokkal (rizomatikus gyökérzet pl. a csicsóka)

- Játék a rizómával: „Új Tolnai Világlexikon”
- Csak a Tolnai-szövegek utaláshálójában léteznek (az egyes szövegek mint lehetséges szócikkek, előtanulmányok a lexikonhoz)
- Önirónia (a lexikon átfogó jellegének vágya)
  - Provincia – nagyvilág
  - Hétköznapi világ – nagy események
  - Lokális hősök – történelmi személyek
- Tolnai világlexikona – valós lexikon: 1–8: 1912–1918, 1–20: 1926–1930)

Világítótorony eladó: elbeszélésmód

- Élőbeszéd, mesélés, asszociációs kapcsolódások
- Anekdota
- önéletrajzi jelleg, játék a fikciós és az önéletrajzi beszéddel
  - Alteregók
  - Az én határainak oldódása (két, illetve három Ottó: az Ottók egymásra vetülése, éjszakai fürdőzés jelenete: az azonosság elvesztése)
  - Látszólag egy tengerparti utazás története (filmforgatás). Valójában: az ifjúkor reményeinek idézése: „Adria”, „Jugoszlávia”, „tágasság”, „szabadság”, „otthonosság az idegenben”

Filmes keret

- Tolnai Ottó-portréfilm készítése: Villányi László, Hartyándi Jenő (Mediawave)
- A flamingó térde, 2001, 45 perc
- (A kanizsai Casanova, 2001, 17 perc – az alteregóként használt Bicskei Ottóról)

A flamingó térde

A film adatlapja: <https://www.mafab.hu/movies/a-flamingo-terde-258793.html>

„Tolnai Ottó a kortárs magyar irodalom egyik legeredetibb alkotója. Rendhagyó kalauzként azokba a világokba vezeti el a nézőket, melyekben művei gyökereznek: Ó-Kanizsára, a tanyára, az Adriára, Szabadkára, Palicsra és otthonába, a Homokvárba. Megismerkedhetünk e világok különös figuráival, a ludasi túrósbáccsival, a tanyasiakkal, a kanizsai Casanovával, a porcelángyűjtővel és a palicsi szomszédokkal.”

Adria, kanizsaiak az Adrián, vajdaságiak az Adrián

Adria

Szabadság, nagyvilág

Uralhatatlan, jelentések nélküli közeg

Kimeríthetetlen, végtelen (azúr = AZ ÚR 😊)

Nyers és tiszta: poesie brute – poesie pure (nyers és tiszta költészet, művészet)

Világítótorony eladó:

Mindehhez személyes, intim viszony

Tengerfestők, festészet

A tengerről verselve

a tengerparton olykor rezgőkezű
agg festőkre bukkan az ember
gubbasztanak künn a sziklákon
tán már rég vakon
és festik a tengert
egész életükben ezt tették
legfeljebb telente húzódtak fel a hegyekbe
eldugott kis templomok falán vakeralni
csonkolt angyalszárnyakat
legyen pénzük kenyérré borra
igen egész életükben ezt tették
mind kisebb mind durvább vásznakra kentek
burintól tramontánától bonancától függően

kék festékeket
így szeretném én is befejezni költői pályámat
a tengerről
a sirályok fehérre fosott szikláiról
verselve valamelyik dalmát faluban
ahol nem értik a nyelvemet
ám én értem az ő nyelvüket
és hát az igazság az hogy ők is sejtenek valamit
a mi királyainkról
amelyek az ő királyaik is voltak
az egyiknek például itt nem messze őrzik a karját
mert jobb sós levegőn őrizni az ereklyéket
mint fenn a nyirkos északon

(Versek könyve, 1992)

Vajdasági magyar író – tenger

„Nomármost az én fölfogásom szerint a vajdasági költő olyan költő, akinek van tengere. Nekem van tengerem. Az Adria. Ezért valamiféleképpen be kellett emelnem a tengert a költészetembe. Ez Domonkosnak egyből sikerült rimbaud-i, saint-john perse-i eszközeivel, a Rátkában. Nekem nem voltak szavaim...” (Interjú, 1986)

Világítótorony eladó: lamentáció a tengerért, visszaperlés, a történet általi visszasajátítás, a tengerben, a tengernél való otthonosság beszéde. „Bennfentesség” – „bennfentes” beszéd

Képeslap

Akár Rijekában
a révkapitányság sarkánál
megpillantod a tengert
az ég kékjére persze
te nem ügyelsz
és valaki
vagy egy pálma
megfogja a kezéd

(Sirálymellcsont, 1967)

Körénk is kört rajzoltak a vízen

Azon a kis szigeten szeretünk volna élni
Egyszóval messze az emberektől
Már ahogy az lenni szokott

Ő rajzolni tanította volna a gyerekeket
Mivel már volt is némi adottságuk
Szabályos köröket tudtak rajzolni maguk köré a vízen

Én meg hosszú évekig vártam volna
Nehéz bortól
Fátyolos szemmel
Ébenfogakkal
Sókristálypagodákkal dobhártyámon
Orromban a szamárstállók bűzével
Egy-egy érdekesebb sort

Ám a gyerekek körénk is kört rajzoltak a vízen

Összefoglalva:

Forgatás keretei: életinterjú, saját élet,
emlékidézés: asszociációk

Tenger – Tisza – azúr (apa, gyermekkor) –
végtelen tágasság – művészet – festészet –
költészet – szöttes (csipke) – azonosság?
(énvesztés) – tenger, költészet: Érosz (és
Thanatosz) – visszatéres: Tisza (tiszavirág)

A gyerekkortól (az apa boltja az azúrral) az
öregkorig (a 60 éves fiú borotválja a 90 éves
apát), a Tiszától a Tiszáig.

Még több Tolnairól:

Litera.hu: Nagyvizit Tolnai Ottónál, 2017. ősz

<https://www.litera.hu/bizsk/copyvizit-tolnai-ottonal>

Emanuel Vidović: Lagúna

„A *Lagúna* első részét akárha egy régi olasz mester, netán maga Guardini festette volna, viszont a lenyugvó naptól felgyújtott, orange-ban parazsalló háztető inkább Turnerhez, mint Monet-hez kötődik, sőt még tőlük is szabadabban van

fölkenve, jóllehet úgy, hogy valami miatt mégsem szakad két részre a kép. Számomra immár egyértelmű, hiszen majd fél évszázadot töltöttem ennek a kérdésnek a tanulmányozásával, intim, megszenvedett, visszavont árnyalatai egyedülállóvá teszik a Mediterráneum festői között is. Nem tudom, miért nem hordtak ki igazán nagy, meghitt, intim tenger-festészetet a franciák (Seurat, Cézanne, Bonnard, és egy-két kép erejéig, partra vetett csónakjára gondolok, Braque képez még kivételt), talán a művészeti változások, izmusok által okkupált Párizs, a világ fővárosa erős, bizonyos tekintetben bénító hatása miatt. Amikor is maga a művészet a centrális kérdés és nem valami más, nem a festéssel, a festészettel azonos tenger

mint olyan például, tehát nem valami művészeti-politikai dogma, hanem csupán a festett víz, amely, mint láttuk, nem mű valami, hanem valóságos, hiszen a legavatottabbak nevezik így: *festett víz*.

Mert hát végső soron mi más is lenne a tenger mint olyan, amit én itt, most is, persze kissé ironikusan, irritálóan ismételvek (szeretnék néhány embert ugyanis jobban megvadítani ebben az ügyben), mint a művészeti, politikai dogmától mentes anyaga a tiszta és nyers költészetnek?!”

(Világítótorny eladó, 127–128.)